

Mortier, Jonas. "Schilderen is schrappen." *H Art Magazine* (October 22, 2015): 9 [ill.]

Hart

H ART 22.10.2015

De kunst van het falen

"Hij die nooit gefaald heeft, heeft nooit iets ontdekt." Zo wist schrijver Samuel Smiles al. Maar welke plaats neemt falen in het werk van onze hedendaagse kunstenaars in? Hoe gaan zij om met beperkingen? Is de perfectie iets om van te dromen of voor te bibberen? Hoe goed beheersen zij de kunst van het falen? Vandaag is het de beurt aan schilder Luc Tuymans. "Je kan niet winnen, maar het is wel belangrijk hoe je verliest." — Jonas MORTIER

SCHILDEREN IS SCHRAPPEN

U tekent al sinds de kleuterklas tegen een manisch tempa. Er is die fantastische anekdote waarbij een andere kleuter op een tekening van u begon te kliederen en ...

Luc Tuymans: "... ik hem bij de keel heb gegrepen (lacht). Tja. Ik kon niet verdragen dat mijn concentratie verstoord werd en dat is toen – terecht waarschijnlijk – gepercipieerd als onangepast gedrag. Maar bon, het was duidelijk dat ik het tekenen toen al zeer ernstig nam. Veel ernstiger waarschijnlijk dan een ander kind."

Is dat het geheim van uw kunst: dat u er zo vroeg mee begonnen bent?

Tuymans: "Heel veel is volgens mij genetisch bepaald. Dat heb ik zelf kunnen merken toen ik naar een feestje van één van de kinderen van mijn zus ging, waar mijn vader net een speelgoedvliegtuigje met camouflageverf had beschilderd. Wel, zijn schriftuur was helemaal de mijne. Zo zie je maar."

U heeft begin jaren 80 een soort crisis gekend. U heeft toen bijna vijf jaar niet geschilderd en bent u op film gaan toelleggen. Uiteindelijk heeft dat voor de déclie gezorgd. Was dat toevallig denkt u? Of moet een kunstenaar altijd door een soort crisis om zijn taal te vinden?

Tuymans: "Ik weet niet of je dat kan generaliseren, maar ik denk wel dat het belangrijk is dat er iets gebeurt. Maar wat dat dan precies moet zijn? In mijn geval was het probleem dat ik veel te existentieel en getormenteerd schilderde. Ik had te weinig afstand. Toen heeft een vriend mij een super-8 camera in mijn handen gestopt. Door de afstand die de lens schiep, ben ik de nodige afstand ten opzichte van het schilderen gaan ontwikkelen. Dat was de déclie. Dat was het mo-

ment waarop er eindelijk iets gebeurde dat ik zelf niet begreep."

U heeft in het begin van uw carrière als schilder heel veel van uw werk vernietigd. Naar eigen zeggen heeft u in werkelijkheid tot drie keer zoveel doeken gemaakt. Hoe schat u het belang in van al dat werk dat uiteindelijk vernietigd is?

Tuymans: "Veel van die werken zijn natuurlijk vernietigd, omdat ik het geld niet had om andere doeken te kopen. Dus was het simpelweg nodig ze te vernietigen om verder te kunnen werken. Als ik nu nog iets vernietig, heeft dat te maken met het gevoel dat een bepaalde precisie niet behaald is."

Waarom houdt u de mindere werken niet gewoon ergens in een schuif bij? Die zijn toch ook interessant?

Tuymans: "Omdat men ergens een bepaalde censuur moet doordrijven. Je moet er rekening mee houden dat je niet eeuwig leeft en dat op een bepaald moment die dingen teruggevonden worden. Daartegen moet men zich wapenen."

Omdat men dan zou zien dat u ook maar een mens bent die zoekt en twijfelt?

Tuymans: "Nee, in het stadium waarin ik mijzelf bevind, worden de dingen nu eenmaal onmenselijk gespeeld, en dan kan je het alleen maar zelf onmenselijk spelen. Dat is geen bitterheid, maar zo zitten de dingen nu eenmaal in elkaar. Het is puur een kwestie van afstand houden."

Uw werk is tegelijk gewelddadig en verstild, het legt bloot en het verhuult, het is prachtig en gruwelijk tegelijk. Streeft u die ambiguïteit bewust na?

Tuymans: "Ja. Ik denk het wel. Beelden moeten

vragen oproepen. Mijn werk is niet het type werk dat alleen maar beleefd dient te worden op een puur esthetische manier. Elk goed werk stemt tot nadenken. Een schilderij doet dat op een heel trage manier, maar wel een heel efficiënte."

Trekt u rond uzelf behalve letterlijk dan, ook figuurlijk een rookgordijn op? Veel mensen vinden u ondoorgroendelijk. De titel van een recente catalogus over uw werk luidde 'I don't get it'. Streeft u ook daar een zekere ambiguïteit na?

Tuymans: "(grijnst) Die titel is van Montserrat Albores Gleason, niet van mij, maar soit. Natuurlijk zal je dat nooit volledig weten. In die zin dekt die titel de lading."

Is het in uw plaats nodig een masker op te hebben?

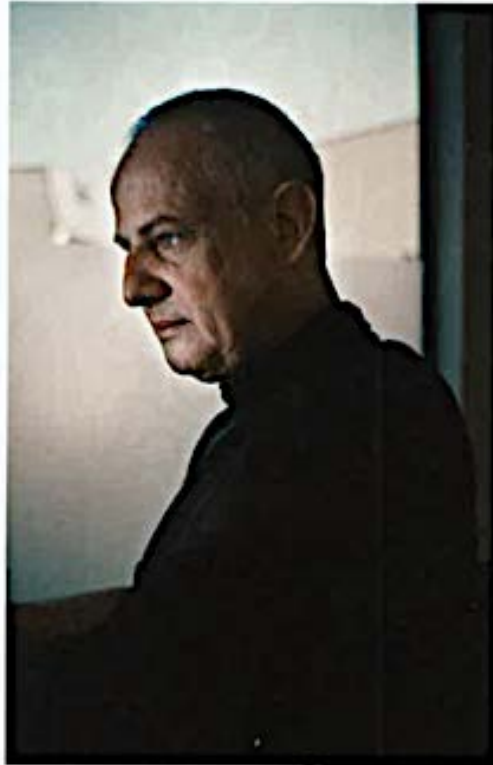
Tuymans: "Kunstenaar zijn is het privilege om zich terug te trekken en zich te isoleren. Vanaf het moment dat je een bepaalde bekendheid krijgt, wordt dat een publiek isolement. Dat is alles. Dat is geen masker. Het is iets dat je opgedrongen wordt."

Dus verdwijnt u achter een veelheid aan interpretaties en speculaties ...

Tuymans: "... Omdat men een stuk gemeengoed wordt. Dat kan je niet vermijden. Vanaf het moment dat je beslist om je werk publiek te maken, is de onschuld weg."

U heeft de geschiedenis als onderwerp. U schildert over de Holocaust, het kolonialisme, godsdienstterreur. Het is één aaneenschakeling van menselijk falen. Weerspiegelt dat uw kijk op de menselijke soort?

Tuymans: "Mijn kijk op de menselijke soort is eerder pessimistisch. Omdat men dan minder ontgoocheld kan zijn. Anderzijds is het ook geen cynische kijk, omdat ik denk dat niemand zich dat kan veroorloven."

Luc Tuymans, foto Jean-Pierre Stoop

"Ik ben geen kunstenaar geworden om veel geld te verdienen. Je wordt kunstenaar om een bepaalde vorm van respect te krijgen. Dat is het allerbelangrijkste. Maar op een bepaald moment is dat werk zo belangrijk geworden, dat het eigenlijk steeds minder met het echte leven te maken heeft. Je leeft naar een visie en die visie kan nooit volledig verwerkelijkt worden. En dat is maar beter zo. Met het gevolg dat je geen imaginair bestaan ontwikkelt, maar een ander soort bestaan." "Het leven wordt ook almaar complexer. Mensen maken een ontzettende hoeveelheid selfies. Ik denk dat het moderne leven heel veel te maken heeft met het zichzelf identificeren, wat hoe langer hoe moeilijker wordt."

"Ik ben altijd geïnteresseerd in geschiedenis en in macht. Niet om ze te hebben, maar als structuur. Al vrij vroeg was het me duidelijk dat het onmogelijk was om kunst over kunst te gaan maken en dat het geen goed idee was om me in te schakelen in het postmodernisme of enig ander 'isme'. Ik heb toen beslist om vanuit de werkelijkheid te vertrekken en dan vooral de werkelijkheid die nog vers in het geheugen ligt. En dan vooral het soort zaken dat de wereld heeft veranderd en blijft veranderen tot op de dag van vandaag."

U heeft ook wel eens gezegd: "Geweld is het enige dat mijn werken structuur verleent."

Tuymans: "Al van jongs af vielen negatieve zaken mij nu eenmaal sneller op dan positieve. Een dode duif op straat bijvoorbeeld, ik noem maar wat. Dat viel mij sneller op dan andere dingen, een mooie blauwe lucht of zo. In die zin is het voor mij altijd onmogelijk geweest om een vrolijk of grappig schilderij te maken. Dat wil niet zeggen dat al mijn werk zonder ironie is. Of dat het geen humor zou hebben, want dat heeft het wel. Zij het dan een sardonische humor. Dat is geen keuze die ik ooit gemaakt heb. Dat is zo gegroeid. Het heeft waarschijnlijk te maken met de aard van het beestje."

Wat fascineert er u zo aan geweld?

Tuymans: "Geweld heeft vele kanten. Geweld kan fysiek zijn, maar ook psychisch. Het is gruwelijk en tegelijkertijd ook banaal. 'De banaliteit van het kwaad' in de woorden van Hannah Arendt. Elke vorm van geweld heeft iets banaal. Dat heb ik als voormalig portier vaak genoeg aan den lijve ondervonden. Het gevaar schuilt in een klein hoekje. En dat is er net zo fascinerend aan."

De mens is geprogrammeerd om te falen. Hij gaat namelijk dood aan het eind. En in alles wat hij doet, probeert hij dat te ontkennen, te bestrijden. Is dat in uw ogen een correcte samenvatting van onze levens?

Tuymans: "Ik weet het niet. Ik denk dat het goed is dat een mensenleven eindig is. Ten slotte, als men het kunstenaarschap aanvaardt, doet men dat niet om te winnen, maar om te verliezen. Het is vooral de manier waarop men verliest, die belangrijk is."

'Ik ben geen kunstenaar geworden om veel geld te verdienen. Je wordt kunstenaar om een bepaalde vorm van respect te krijgen. Dat is het allerbelangrijkste. Maar op een bepaald moment is dat werk zo belangrijk geworden, dat het eigenlijk steeds minder met het echte leven te maken heeft'

Waarom omschrijft u het kunstenaarschap als verliezen?

Tuymans: "Omdat het monsterlijke ambities heeft. Namelijk het leven van de kunstenaar te overstijgen. Dat is al een redelijk megalomane propositie, denk ik. Je probeert met je werk de tand des tijds te doorstaan. Dat gevecht met de tijd ben je gedoemd om te verliezen. Maar de manier waarop je verliest, is belangrijk. Omdat de manier waarop voor de volgende generatie relevant is. Of net niet natuurlijk. Het komt hier op neer: je kan niet winnen, maar hoe je verliest is wel belangrijk."

Op dit moment loopt in Doha, Qatar uw grootste solotentoonstelling tot dusver. Welke verwachtingen heeft u nog als kunstenaar?

Tuymans: "Mijn grootste geluk is dat ik de tijd heb om in mijn atelier te zitten werken. Ik schilder zo precies mogelijk en als dat lukt, is dat een geweldige plezier. Het antwoord is dus simpel: ik schilder nog steeds graag. Als dat niet meer zo zijn, zou ik er onmiddellijk mee ophouden."

'Lac Tuymans: Intolerance', tot 30 januari 2016 in QM Gallery Al Ehsa, Doha, Qatar.
www.qm.org.qa